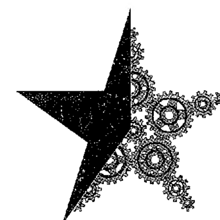

NEB

NEMZETI EMLÉKEZET BIZOTTSÁGA

KIADJA A NEMZETI EMLÉKEZET BIZOTTSÁGÁNAK HIVATALA

FELELŐS KIADÓ: A HIVATAL FŐIGAZGATÓJA

SZÉKHELY: 1088 BUDAPEST, VAS UTCA 10.

POSTACÍM: 1380 BUDAPEST 62., PF. 1149

TELEFON: +36 1 800 1450

FAX: +36 1 391 1130

E-MAIL: INFO@NEB.HU

HTTPS://WWW.YOUTUBE.COM/C/NEMZETIEMLEKEZETBIZOTTSAGA

WWW.YOUTUBE.COM/USER/NEMZETIEMLEKEZETBIZOTTSAGA

XB 247695

„Légy hű mindhalálig…”

Tisztelt Olvasó!

Ebből a füzetből tizenhat olyan személy életének legfontosabb állomásait ismerheti meg, akik „háborúságot szenvedtek az Igazságért". Válogatásunk során az a cél vezetett minket, hogy a hatvan évvel ezelőtt, 1957. december 15-én meggyilkolt Brenner János rábakethelyi káplánra, valamint az ugyancsak hatvan éve, 1957. december 31-én ártatlanul kivégzett Gulyás Lajos református lelkészre emlékezve felidézzük olyan magyarok példáit, akiknek életük árán is volt hitük és bátorságuk szembeszállni a kommunizmus erőszakos hazugságaival.

A kommunizmus elméleti és gyakorlati kidolgozói már a kezdetektől ellenségesen viszonyultak a keresztény egyházakhoz, a valláshoz és általában az élet magasabb értelmébe vetett hithez. Eleinte írásaikban támadták, majd hatalomra kerülésük után tűzzel-vassal pusztították az egyházakat. Lenin, az oroszországi kommunista diktatúra megalapítója, tizenkét évvel hatalomra kerülése előtt, 1905-ben azt írta „Szocializmus és vallás" című cikkében, hogy a vallás legyen „magánügy", de nem lehet magánügy a kommunista párt szempontjából. Ez a megközelítés jellemző volt a kommunisták kétarcúságára, amely mögött egyetlen mozgatórugó működött: a hatalomvágy. Egyúttal nem tűrhették a „reménylett dolgok valóságát" sem, hiszen ki akarták iktatni a hit szerepét, vagyis az emberi létezés önmagán túlmutató értelmébe vetetett meggyőződést. Saját világképüket „tudományosnak" állították be, miközben a kommunista eszmerendszer nevében a józan észnek üzentek hadat. Hit, józan ész, történelmi múlt – minden legyőzendő ellenségnek számított, csak hogy a kommunista „új ember" megszülethessen. Ebben a törekvésükben az egyik legnagyobb akadálynak az egyházakat látták, Rákosi Mátyás, a magyar kommunisták 1945 utáni teljhatalmú vezetője például a katolikus egyházat „konkurens vállalatnak" nevezte a maga cinikus módján.

Magyarországon már 1945-től elkezdődött a harc az egyházak ellen. A kommunisták ravasz taktikával, igazi szándékaikat eltitkolva, lépésről lépésre haladva kezdték meg támadásukat. A szerzetesrendeket szétverték, feloszlatták a vallásos szervezeteket, az egyházi iskolákat államosították, lelkészeket, papokat hurcoltak meg, küldtek börtönbe vagy internálótáborba. Voltak, akik ott végezték, mások akasztófán fejezték be életüket. A helyzet az 1956-os forradalom és szabadságharc leverését követően sem változott, a megtorlás során a társadalom megfélemlítése céljából, bosszúvágytól űzve legalább hét papot gyilkoltak meg szerte az országban, és volt, akit „törvényes keretek" között adtak a hóhér kezére.

Később a kommunisták felismerték: más eszközökkel (is) kell dolgozniuk. 1958-ban Kádár János elvtársai előtt világosan leszögezte: „A vallásos világnézet felszámolása, a tudományos világnézet elterjesztése is rendszeres harcot kíván meg, ami sokoldalúan folyik. De ott már a döntő szerep a kulturális szerveké." A kommunista gyakorlathoz méltóan ismét csak a valóság egyik felét bontották ki, hiszen még az 1960-70-es években is kiterjedt bírósági eljárásokat folytattak számos egyházi ügyben. Az '50-es évek óta létező békepapi mozgalmat – vagyis a kommunizmus mellett felsorakoztatott egyháziakat – a bomlasztást célzó ügynökhálózattal is kiegészítették.

A hitvalló egyház azonban túlélte a diktatúrát. „Az Igazságban élni az emberi méltóság alapja, még akkor is, ha az Igazság drága árat kíván" – mondta Jerzy Popieluszko atya, lengyel vértanú pap. Az európai kommunista diktatúrák fennállása alatt agyonvert, kivégzett, bebörtönzött, elüldözött, ellehetetlenített egyháziak sorsa a legnagyobb tanúságtétel volt amellett, hogy az Ember méltóságát, vagyis az Igazsághoz való ragaszkodását egyedül a Hit tudja megőrizni.

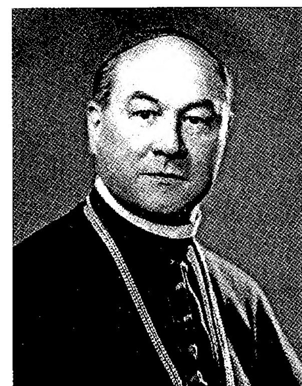
Máthé Áron
a Nemzeti Emlékezet Bizottságának elnökhelyettese

Soós Viktor Attila
a Nemzeti Emlékezet Bizottságának tagja

SZTE Klebelsberg Könyvtár

J001253679

BOLDOG BÁRÓ ALTORJAI APOR VILMOS

(Segesvár, 1892. február 29. – Győr, 1945. április 2.)
a nagyváradi egyházmegye papja, győri megyéspüspök, vértanú

„Valójában úgy érzem, hogy a lelkipásztor-apostolnak szól az utolsó boldogság, a »boldogok, akiket üldöznek és akik szenvednek az igazságért«. Ez a pap boldogsága, az önfeláldozás, az életáldozat és vértanúság."

Innsbruckban végezte a teológiát, 1915. augusztus 24-én szentelték pappá Nagyváradon. Káplán Gyulán, 1917-től a váradi szeminárium prefektusa és tanára, 1918-tól Gyula plébánosa. 1941. január 21-én nevezték ki győri püspökké, február 24-én Gyulán szentelték fel. Sokat tett a szegények, a nehéz helyzetben lévők megsegítéséért, vagyonát, befolyását, vezetői pozícióját arra használta fel, hogy segítse a rászorulókat. Közbenjárt azokért, akiket származásuk miatt üldöztek, a német megszállás, a nyilasuralom alatt bántalmaztak; menlevelet adott nekik, bújtatta őket. Átérezte a szovjet csapatok által fenyegetett emberek helyzetét, menedéket nyújtott a győri Püspökvár pincéjében azoknak, akik rászorultak. 1945. március 28-án megkezdődött Győr ostroma. Március 30-án, miután a rezidenciájára menekült nők kiadását megtagadta, egy szovjet katona dulakodás közben halálosan megsebesítette. Április 2-án, húsvét hétfőn, hajnali egy órakor belehalt sérüléseibe. Holttestét a győri kármelita templom kriptájában temették el. 1986. május 23-án a székesegyházban helyezték végső nyughelyére. 1997. november 9-én II. János Pál pápa boldoggá avatta.

X 269307

KISS SZALÉZ OFM

(Szeged, 1904. július 27. – Sopronkőhida, 1946. december 10.)
ferences szerzetes

„Kereszténységünk és magyarságunk egyaránt szent nekünk, s ezeknek az értékeknek a védelmében mindenre készek vagyunk."

Kiss László néven született, édesapja cipész volt. 1920-ban lépett be a ferences rendbe, 1925-ben ünnepélyes fogadalmat tett, 1928. július 28-án pappá szentelték. 1936-tól filozófiát tanított a rend jászberényi főiskoláján, ahol a kispapok lelki vezetője is volt. 1937-től a New Brunswick-i magyar közösség káplánjaként, majd plébánosaként dolgozott. 1942-ben a nem sokkal korábban alapított debreceni rendház főnöke lett. 1944. júniusban a gyöngyösi rendházba küldték a hittudományi főiskola pasztorációs tanszéke vezetőjének. 1945-től a Független Kisgazdapárt városi alelnöke, országos választmányi tagja volt, s részt vett a Független Ifjúság országos tanácsadó testülete munkájában. A városi fiatalság összefogására 1945-ben megalakította a Keresztény Demokratikus Ifjúsági Munkaközösséget, amellyel a kommunisták ifjúságszervező tevékenységét ellensúlyozta. 1945 végétől Heves megyében több merényletet követtek el szovjet katonák ellen. A politikai rendőrség az ügy kapcsán 1946. április 18-tól számos gyöngyösi fiatalt vett őrizetbe, akik a Kedim tagjai voltak. A hatóságok a kikényszerített vallomások segítségével, azzal a céllal, hogy a katolikus egyházat és az FKGP-t lejárassák, a valószínűsíthető hét tettes mellett több tucat ártatlan fiatalt megvádolva, összeesküvési ügyet kreáltak, és a ferences szerzetest tették meg a szervezkedés szellemi vezetőjének. 1946. április 29-én összeesküvés és gyilkosságra felbujtás, valamint fegyverrejtegetés vádjával letartóztatták, 1946. június 27-én átadták a szovjet katonai hatóságoknak, akik halálra ítélték, s – miután megásatták vele saját sírját – kivégezték. Az ügyben további három halálos ítélet született, a többi vádlott 7–10 éves szibériai kényszermunkát kapott, ami alatt többen életüket vesztették. Kiss Szalézt 1993-ban Oroszországban rehabilitálták. 2011. november 27-én Erdő Péter bíboros elindította az ő – és hat másik ferences vértanú – boldoggá avatási eljárását.

BOLDOG ROMZSA TÓDOR

(Nagybocskó, 1911. április 14. – Munkács, 1947. november 1.)
görögkatolikus püspök, vértanú

„Miért féljek? Hiszen az Úr azt ígérte, velünk lesz mindig, a világ végezetéig!"

Máramaros vármegye rahói járásában született görögkatolikus magyar családban. A huszti reálgimnázium után teológiai tanulmányait Rómában végezte. Itt szentelték pappá 1936 karácsonyán. A Pápai Gergely Egyetemen szerezte licenciátusát. 1937 júliusában hazatért Kárpátaljára, ahol a lelkipásztori munka mellett 1939-től az ungvári szeminárium spirituálisa és filozófiatanára volt. 1944. szeptember 24-én Ungváron Dudás Miklós hajdúdorogi görögkatolikus, Scheffler János szatmári és Madarász István kassai püspökök szentelték püspökké. Jelmondata: „Szeretlek téged, Uram, én erősségem; az Úr az én erősségem és oltalmam."
Egy hónap múlva a Vörös Hadsereg megszállta Kárpátalját, s a területet a Szovjetunióhoz csatolták. A szovjet vallás- és egyházüldözés idején – amely a görögkatolikus egyház megszüntetésére, az ortodox egyházba való beolvasztására irányult – Romzsa Tódor püspökként a békés ellenállás meghatározó alakjává vált. Határozottan elutasította a Rómával való egység megtagadását, kitartásra és egységre szólítva papjait és híveit, miközben az új hatalom rágalomhadjáratot indított a katolikusok ellen, templomaikat lefoglalták, mindennaposak voltak a letartóztatások, a kirakatperek, a szibériai száműzetések, börtönbüntetések és merényletek.
A hatóságok 1947-ben ennél is tovább mentek. 1947. október végén, a lókai templom felszentelése után, Iványi község mellett a szovjet állambiztonság emberei balesetet színlelve teherautóval elgázolták Romzsa Tódor és kísérői lovaskocsiját. A merénylet után a súlyosan sérült püspököt a munkácsi kórházba szállították, ahol egy ügynök megmérgezte. A mindenszentekre virradó éjszaka halt meg. Huszonnyolc görögkatolikus vértanú társával együtt II. János Pál pápa avatta boldoggá 2001. június 27-én Lvivben.

BOLDOG MESZLÉNYI ZOLTÁN LAJOS

(Hatvan, 1892. január 2. – Kistarcsa, 1951. március 4.)
esztergomi egyházmegyés pap, sinopei címzetes püspök, vértanú

„Krisztus hű pásztoraként a hitet és Egyházunk iránti hűséget nem tagadom soha! Isten engem úgy segéljen."

Teológiai tanulmányainak nagy részét a Collegium Germanico-Hungaricum növendékeként a Pápai Gergely Egyetemen végezte. 1912-ben filozófiai doktorátust, 1913-ban teológiai diplomát szerzett. Az első világháború miatt egy ideig Innsbruckban tanult; itt szentelték pappá 1915. október 28-án. Komáromban káplán, Csernoch János bíboros Esztergomba hívta, 1917. március 2-ától érseki levéltáros és szertartó, 1926. január 30-tól hercegprímási és érseki titkár, 1931-től a főkáptalan tagja, nógrádi és honti főesperes. Serédi Jusztinián bíboros 1929. július 6-án az „érseki ház önálló és felelős vezetőjének" nevezte ki, 1930–1936 között irodaigazgató. XI. Pius pápa 1937-ben sinopei címzetes püspökké nevezte ki, Serédi Jusztinián október 28-án szentelte püspökké. Mindszenty József 1948. december 26-i letartóztatása után az egyházmegyei ügyeit Drahos János kanonok, esztergomi általános érseki helynök vette kézbe, aki 1950-ben elhunyt. Ezután Meszlényi lett az esztergomi érseki helynök, mivel a káptalan nem volt hajlandó megválasztani az állam által támogatott Beresztóczy Miklóst. A kommunista hatalom nem tudta megbocsátani, hogy a káptalan nem az ő szándéka szerint cselekedett, így az Államvédelmi Hatóság emberei a beiktatás után 12 nappal, 1950. június 29-én elhurcolták esztergomi lakásáról. A kistarcsai internálótáborba került, ahol a többi rabtól elkülönítve, magánzárkában őrizték és kínozták. Halálának körülményeiről nem tudni semmi bizonyosat, feltételezhető, hogy az elszenvedett megpróbáltatások és az orvosi ellátás hiánya miatt hunyt el. XVI. Benedek pápa 2009. július 3-án jóváhagyta boldoggá avatását. Erdő Péter bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek és Angelo Amato érsek, a Szenttéavatási Kongregáció prefektusa 2009. október 31-én ünnepi szentmise keretében avatta boldoggá az esztergomi bazilikában.

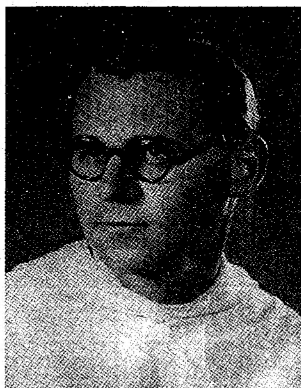

GÁSPÁR GUSZTÁV

(Pancsova, 1908. március 26. – Vác, 1951. július 19.)
hittanár, egyházi író

„Ha valamiben tudok segíteni, akkor igazán szívesen, mindent!"

Családjával az első világháború után települt át az ország mai területére. A budapesti Állami Werbőczy István Gimnáziumban érettségizett. Teológiai tanulmányait Esztergomban végezte, 1933. június 25-én szentelték pappá. Káplánként szolgált Balassagyarmaton, 1936–1946 között a budapesti Werbőczy (1945-től Petőfi) Gimnázium hitoktatója, 1943-tól a Magdolna baleseti kórház lelkésze is volt. Népszerű szónokként és ismert egyházi íróként a kommunista hatóságok el akarták távolítani az ifjúság köréből. 1947-ben hamis vádakkal letartóztatták, majd a Buda-déli internálótáborba hurcolták. 1948. márciusi szabadulása után rendőrhatósági felügyelet alá helyezték. Az újabb letartóztatás elől – hosszú vívódás után – 1948 nyarán Ausztriába menekült, ahol hívőknek álcázott magyar titkosrendőrök átcsalták a szovjet zónába, elfogták, majd hazacsempészték. Budapesten a népbíróság életfogytiglani börtönbüntetésre ítélte. A váci fegyházban súlyosan megbetegedett, és orvosi segítség hiányában a mostoha körülmények miatt elhunyt. 2001-ig jeltelen sírban feküdt a váci rabtemetőben, ekkor földi maradványait beazonosították, és újratemették.

PÁTER VEZÉR FERENC OSPPE

(Szaniszló, 1914. március 23. – Budapest, 1951. augusztus 3.)
pálos szerzetes

„Népemet nem engedhetem büntetlenül kirabolni unintelligens, műveletlen csirkefogóktól. Nehéz helyzet, rendkívüli gondolkozást is követel. Mert a nép papjára úgy néz, mint valamikor Mózesre a zsidó nép. Ha én is elhagyom, mi lesz vele? Ki segíti? Ki pártfogolja? Nem. Nem hagyhatom el őket, pedig tudom, sok kellemetlenség érhet, sőt életembe kerülhet. De meghátrálni hazaárulás, gyávaság volna. Az utókor talán nem érti meg, de a pálos szerzetes magyar szerzetes. A magyar pedig halálig dacol és harcol."

Vízer György néven született. Tanulmányait Esztergomban, a szalézi fiúnevelő intézetben végezte, majd a bencés gimnáziumban érettségizett. 1935-ben kérte felvételét a pálos rendbe. 1940. január 28-án Virág Ferenc pécsi megyéspüspök szentelte pappá. Pécsett és Budapesten, a Sziklatemplomban működött, mindkét helyen házgondnoki feladatokat is ellátott. Pécs és Budapest mellett a harmadik fontos helyszíne szerzetesi működésének Pálosszentkút volt, ahol huzamosabb időt töltött el. A szovjet megszállás is ott érte. A nőknek menedéket nyújtott a templomban, illetve gondoskodott a közbiztonság fenntartásáról. Már 1945-ben eljárás indult ellene, internálták, majd felmentették a vádak alól. A szerzetesrendek feloszlatását követően bujkált, különböző helyeken dolgozott fizikai munkásként. 1951. március 20-án letartóztatták, és a Grősz József és társai koncepciós per IX. rendű vádlottjaként halálra ítélték. Kegyelmi kérvényét elutasították, az ítéletet 1951. augusztus 3-án a Gyűjtőfogház udvarán hajtották végre. Vanay Frigyes álnéven temették el a Rákoskeresztúri köztemető 298-as parcellájába.

PÁTER KRISZTEN FERENC RAFAEL OFM

(Körösbánya, 1899. november 19. – Vác/Budapest, 1952. szeptember 15.)
ferences szerzetes, a hatvani rendház főnöke

„Istenem! Mikor lesz már ennek a szenvedésnek vége? Szörnyen szenvedek! Uram, ne hagyj el, és segíts, hogy el ne essek! Szenvedek, nagyon szenvedek!"

Máriaradnán végzett középiskolai tanulmányok után, 1915-ben lépett a ferences rendbe Pécsett. Gyöngyösön végezte a teológiát 1918–1922 között. 1922. június 29-én szentelték pappá, majd különböző rendházakban teljesített lelkészi szolgálatot. Budapesten, előbb Pasaréten 1934–1939 között, majd a Mártírok úti rendházban 1941–1946 között házfőnök volt. Házfőnök-plébánosként a zsidóüldözés idején – a menekítés érdekében – megszervezte az üldözöttek felvételét a katolikus egyházba, és sebesülten is több száz kilométeres útra indult – gyalogosan –, hogy a nunciatúrán kapott menleveleket a címzettekhez eljuttassa. Az általa vitt iratok segítségével egy teljes vasúti vagont fordítottak vissza, és így az abba belezsúfolt emberek megmenekültek a haláltól. A világháború után megnyitotta a kolostor konyháját, és hosszú időn keresztül étkeztette a környék szegényeit. Az 1945-ös választásokkor a kisgazdapárt mellett foglalt állást. 1950 nyarán az újhatvani ferences rendház házfőnökeként jelen volt, amikor a templomtéren levő tömeget az államvédelmisek „oszlatták", majd a lakosság egy részét összegyűjtötték. A férfiakat internálták, a nőket, gyerekeket a hortobágyi zárt táborba vitték. A szerzetesek ellen a Budapesti Megyei Bíróságon 1951. május 26-án mondták ki az ítéletet. Rafael atyát, mint elsőrendű vádlottat, szervezkedésért életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték. A börtönemlékek között megőrizték azt a történetet, miszerint egy téli napon kabátban, ing nélkül szállították át egyik börtönből a másikba. Amikor az őr meglátta a teherautóról leszálló, ing nélküli rabot, gúnyosan így szólt: „Te, pucér Krisztus, hol hagytad az ingedet?" A kihallgatások során elszenvedett verések miatt keletkezett sérülések, betegségek következtében a börtönben hunyt el, nem tudni, Vácott vagy Budapesten.

SZTE Klebelsberg Könyvtár SZEGED

RÁSKY ANDRÁS

(Kisújszállás, 1899. február 7. – Kistarcsa, 1953. január 19.)
mártír református lelkész

A debreceni teológia elvégzése után Tiszakürtön és Kisvárdán szolgált segédlelkészként. 1925-ben a Tisza bal partján lévő Révaranyos (1950-től Aranyosapáti) gyülekezete lelkészévé választotta. Negyedszázadon át hűségesen szolgált, egészen 1950. február 8-án történt letartóztatásáig. A börtönben zárkatársaiban tartotta a lelket, és minden vasárnap istentiszteletet tartott nekik. Egy koncepciós kémkedési per kilencedrendű vádlottjaként feljelentés elmulasztása miatt állították bíróság elé, de 1951. január végén a Budapesti Katonai Törvényszék bizonyíték hiányában felmentette a vád alól. Mégsem engedték szabadon, hanem a kistarcsai internálótáborba szállították. Itt halt meg ötvennégy évesen.

„Mi, akik itt a halál mezsgyéjén járunk...”

BOLDOG SÁNDOR ISTVÁN SDB

(Szolnok, 1914. október 26. – Budapest, 1953. június 8.)
szalézi szerzetes testvér, vértanú

„Uram Jézus! Neked ajánlom a mai nap minden imádságát, munkáját, csalódását, örömét, szenvedését. Add meg nekem és minden munkástestvéremnek a kegyelmet, hogy úgy gondolkozzunk, mint Te. Veled imádkozzunk, dolgozzunk, és Veled éljünk!”

1931-ben a fémipari szakiskola elvégzése után vasesztergályosként helyezkedett el. 1936-ban belépett a szalézi rendbe, 1940-ben tette le első fogadalmát, majd 1946-ban örökfogadalmat tett mint szerzetes testvér. 1940-től 1949-ig nyomdászként dolgozott a rákospalotai szalézi nyomdában. 1940–1945 között kisebb megszakításokkal híradós katonaként szolgált a hadseregben. 1946-tól munkásfiatalokat vezetett a rákospalotai KIOE-ben (Katolikus Ifjúmunkások Országos Egyesülete). Sándor István lakhelye és működésének fő színhelye a Clarisseum volt, ebben az épületben működött 1950 tavaszáig a szalézi rendház és a legszegényebb családok iskolás gyermekeit befogadó fiúnevelő intézet. 1949-ben Sándor István sekrestyés lett. Szoros kapcsolatot tartott fenn az államvédelemhez sorkatonai szolgálatra behívott munkásfiatalokkal, élénk levelezést folytattak.

1950-ben a többi szerzetesrenddel együtt a szalézi rend működését is betiltották. 1951 februárjának végén a hatóság tudomására jutott Sándor István tevékenységének egy része. Hogy letartóztatását elkerülje, Kiss István álnéven a Persil gyár dolgozója lett, s bejelentés nélkül lakott rendtársa, Dániel Tibor lakásában. Kapcsolatait is részben rajta keresztül tartotta fenn. Ebben az időben kirándulásokat, magánházakban összejöveteleket szervezett és hittant tanított. 1952 júliusában letartóztatták. 1952. október 30-án a Budapesti Hadbíróság első, 1953. március 12-én a Katonai Felsőbíróság másodfokon is halálra ítélte, s kegyelmi kérvényének elutasítása után kivégezték. 2013. október 19-én Ferenc pápa képviseletében Angelo Amato szalézi bíboros, a Szenttéavatási Ügyek Kongregációjának prefektusa a budapesti Szent István-bazilika előtt boldoggá avatta.

BALOGH MÁTYÁS

(Békés, 1887. február 9. – Vác, 1953. július 19.)
mártír református lelkész

Tősgyökeres békési földművescsaládban nőtt fel. A debreceni teológia elvégzése után hosszú utat járt be 1932-ig, amikor szülővárosának gyülekezete megválasztotta lelkipásztorának. 1944 decemberében bátran kiállt a krisztusi tanítások mellett, amikor az ideiglenes kormány köznevelésügyi megbízottja arról tájékoztatta a békési tanárokat, hogy a keresztény alapokon nyugvó oktatásnak leáldozott. Letartóztatásának közvetlen ürügye egy szűk körben, Sztálin halála napján elmondott vicc lehetett, amely miatt saját segédlelkésze jelentette fel. A Békési Járásbíróság hat év börtönbüntetés szabott ki rá. Hatvanhat évesen a váci börtönben hunyt el.

„Fogyatkozásaink megismerése, saját hibáink bűnbánó bevallása elvezet bennünket oda, hogy addig nem tarthatja meg senki külön a maga életét, ameddig meg nem menti azét a magyar népét, amely rá van bízva."

PÓGYOR ISTVÁN

(Sárosoroszi, 1902. január 26. – Budapest, 1953. november)
református ifjúsági vezető, a Keresztyén Ifjúsági Egyesület (KIE) nemzeti titkára

Az éles eszű kárpátaljai ifjú jótevői támogatásával Budapesten szerzett kereskedelmi érettségit. Banktisztviselői állását hátrahagyva, németországi tanulmányait követően lett a KIE nemzeti titkára. Tizennégy éven át tartó titkársága idején az egyesület ügyvezető elnökével – egyben jó barátjával –, gróf Teleki Lászlóval együtt sokat tett mind a városi, mind a falusi ifjúság lelki-szellemi neveléséért és szociális gondozásáért. A háború utáni években a Magyar Kommunista Párt egyházpolitikájának kiemelt célpontjai voltak az egyházak ifjúsági szervezetei, ezért Pógyort először internálták, majd néhány évvel később koncepciós perben elítélték. A budapesti Gyűjtőfogházban egészsége végleg megtört, testét méltatlan körülmények között földelték el.

„A magyar YMCA szolgálatában eltöltött két évtized alatt arra törekedtem, hogy a magyar társadalom ezt a világszerte ismert ifjúsági munkát megszeresse és támogassa."

KENYERES LAJOS

(Rákóczifalva, 1908. január 3. – Vezseny és Tiszavárkony között, 1957. február 28.)
plébános, egyházi író

Harangozó gyermekeként látta meg a napvilágot. A szolnoki Állami Főgimnáziumban érettségizett, a teológiát Vácott végezte, ahol 1930-ban szentelték pappá. Káplánként és hitoktatóként szolgált Üllőn, Szentes-Fábiánsebestyénen, Újpesten, Hatvan-Belvárosban, Valkón, Csépán, Cegléden, Tiszakürtön, Kiskundorozsmán és Pestszenterzsébeten. 1946-ban lett plébános Tiszavárkonyban, nem messze szülőfalujától. Szerteágazó lelkipásztori tevékenységének súlypontja a fiatalok nevelése volt, prédikációi, az ifjúsághoz szóló buzdításai nyomtatásban is megjelentek, hittankönyveket írt a népiskolák VII. és VIII. osztályos tanulói számára. Röpiratokban foglalkozott a jövő kérdéseivel, 1956-ban levelet írt többek közt a Petőfi Körnek, valamint Jurij Andropovnak, a Szovjetunió budapesti nagykövetének is. 1957. február 28-án a szomszédos Vezseny községből hazafelé tartva nyoma veszett. Az a hír járta, hogy „diszszidált". Holtteste napra pontosan egy évvel később, 1958. február 28-án Martfűnél került elő az áradó Tiszából. A később feltártak szerint halála napján a Tisza gátján hat-hét „pufajkás" lesett rá, megtámadták, ütötték-verték, majd tarkón lőtték, holttestét a folyó partfala alatt elásták.

„Nekünk minden vágyunk és minden akaratunk a béke, és ebben a békében a nyugodt alkotó munka..."

PAP BÉLA

(Gyalu, 1907. január 23. – 1957?)
újságíró, lapszerkesztő, mártír református lelkész

A református teológiát Budapesten végezte, majd ösztöndíjasként Amerikában tanult tovább. Ezután a Soli Deo Gloria református diákmozgalom munkatársa, 1938-tól váci, majd 1942-től karcagi lelkipásztor lett. Újságírói tevékenységet is folytatott: társadalmi kérdéseket tárgyaló cikkeket publikált, és lapot szerkesztett. A kommunista hatalomátvételt követően nyilvánosan felszólalt a meghurcoltakért, és tiltakozott a jogsértő intézkedések ellen, ezért az államvédelmi szervek megfigyelték. 1951-es letartóztatását követően négy és fél évet ült börtönben, szabadulása után lelkészi állásába nem engedték vissza. 1957. augusztus 10-én egy bakonyi kirándulás során nyoma veszett. Eltűnésének pontos körülményei azóta is tisztázatlanok.

„Szégyenteljes és gyalázatos dolog volt ezt a keresztet vinni, és mi is egy ilyen Simonok vagyunk, akik egy olyan keresztet viszünk, amit idegen katonák erőszakoltak ránk. (...) Testvér! (...) hamarosan eljön az idő, amikor ez a kereszt lekerül rólad."

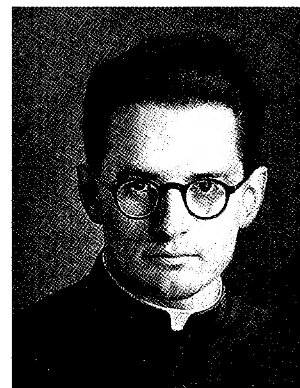

SZEKULI PÁL SP

(Hajmáskér, 1925. május 25. – Öskü, 1957. december 7.)
piarista szerzetes, veszprémi egyházmegyés pap, káplán

1944. augusztus 27-én lépett be a piarista rendbe. Vácott és Tatán volt novícius, 1949. március 25-én tett ünnepélyes fogadalmat, 1950. június 21-én szentelték pappá. 1946-tól a budapesti egyetemen számtan és fizika szakos tanárnak tanult, de 1950-ben több rendtársával együtt az egyetem elhagyására kényszerítették. 1950. szeptembertől Somlószöllősön, 1951. márciustól Látrányban szolgált káplánként. 1952. decemberben letartóztatták, a Gyűjtőfogházban és Vácott tartották fogva, a dorogi szénbányában rabmunkásként dolgoztatták. 1956. júliusban kegyelemmel szabadult. 1956. szeptember 10-től Öskün lett káplán a beteg és idős Miklós József plébános mellett. 1957. december 7-én holtan találták az öskü plébánia kútjában. A rendőrség előbb szerelemféltést és öngyilkosságot igyekezett felmutatni, majd az idős plébánosra és házvezetőnőjére terelték a gyanút, akiket végül a bíróság bizonyítékok hiányában felmentett. Ma már Kahler Frigyes kutatásai révén tudjuk, hogy biztosan nem őket, hanem a pártállam politikai rendőrségét terheli a felelősség a brutális tettért.

„Senkinek semmiféle kenyerét nem irigylem, én is kegyelemből élek, de inkább kész vagyok meghalni, mint bűnt elkövetni vagy bálványt imádni és hazugságokat szavalni."

BRENNER JÁNOS

(Szombathely, 1931. december 27. – Zsida, 1957. december 15.)
ciszterci szerzetesjelölt, szombathelyi egyházmegyés vértanú pap

„Szívem legnagyobb hálájával és szeretetével köszönöm meg Neked azt az igen-igen nagy kegyelmet, hogy szolgálatodra rendeltél. Add, hogy életem méltó legyen hivatásomhoz, hogy szent lehessek, mert én mindent egyszerre és fenntartás nélkül akarok Neked adni."

Tisztviselőcsaládban született. Az egyházi iskolák 1948-as államosítása miatt jelentkezett Zircre oblátusnak, hogy szerzetesrendi keretek között folytathassa tovább a szombathelyi premontrei gimnáziumban megkezdett tanulmányait. A szerzetesrendek 1950-es működési engedélyének megvonása után egy évig illegalitás körülmények között Budapesten tanult, majd felvételét kérte a szombathelyi egyházmegye kispapjai közé. Előbb Szombathelyen, majd a szemináriumok összevonása után Győrben végezte teológiai tanulmányait. 1955. június 19-én szentelték pappá Szombathelyen. Szentgotthárd-Rábakethelyen lett káplán, ahol jó kapcsolatot ápolt a környék híveivel, különösen a fiatalokkal. Többször megpróbálták püspökével elhelyeztetni, meg is fenyegették, ő azonban nem futamodott meg, és végezte tovább lelkipásztori munkáját. 1957. december 14-éről 15-ére virradó éjszaka betegellátás ürügyén elcsalták a plébániáról, és előre megtervezett módon, brutális kegyetlenséggel, több késszúrással meggyilkolták. A támadás során védte a nála lévő oltáriszentséget, hogy azt semmilyen sérelem ne érje. Ügyében két személyt is elítéltek (külön ügyekben), majd felmentették őket. Ferenc pápa 2017. november 8-án hatalmazta fel Angelo Amato bíborost, a Szentek Ügyeinek Kongregációja prefektusát, hogy tegye közzé azt a dekrétumot, amellyel elismerik Isten szolgája hősies erényeit, s ezzel megnyílt az út a boldoggá avatása felé.

GULYÁS LAJOS

(Kisújfalu, 1918. február 4. – Győr, 1957. december 31.)
mártír református lelkész

Balatonszepezdi református segédlelkészként 1944-ben, a német megszállás idején csatlakozott a fegyveres ellenálláshoz, üldözött zsidókat is mentve, amiért a nyilas hatóságok letartóztatták. A háborút követően a kiépülő kommunista hatalom is számos eljárást indított ellene. Az 1947-es választásokon kisgazdapárti képviselőjelölt volt. 1948-tól a nyugati határ mellett, Levélen szolgált. 1956. október 26-án, a mosonmagyaróvári sortűz után igyekezett megfékezni a népharagot, megmentette egy határőrtiszt életét is. A forradalmat követően koncepciós perben halálra ítélték, és kivégezték. Három tizenéves leány maradt árván utána.

„33 éves vagyok. Életem folyását ebben a korban nem így gondoltam. Családomnak élek és nemzetem halódik. Istenem, adj lehetőséget a népemért való szolgálatra!”

X 269307

A szócikkeket írta:
Bank Barbara, Erdős Kristóf,
Máthé Áron, Soós Viktor Attila

A kiadványt szerkesztette:
Máthé Áron, Soós Viktor Attila

A fotók forrásai:
Esztergom-Budapesti Főegyházmegye
Győri Egyházmegye
Magyarok Nagyasszonya Ferences Rendtartomány
Magyar Pálos Rend
Magyar Szalézi Tartomány
Munkácsi Görögkatolikus Egyházmegye
Szombathelyi Egyházmegye
Váci Egyházmegye
Veszprémi Főegyházmegye
dr. Balogh Tamás hagyatéka (Balogh Tamás tulajdonában)
Gulyás család archívuma
dr. Hartyáni Zsuzsanna
...o család archívuma
Szathmári Lajosné Rásky Éva